

Г. Ю. Потанчук,
аспірант кафедри "Економічна теорія" Економічного
факультету, Київський національний університет імені
Тараса Шевченка

РЕФОРМУВАННЯ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ В КОНТЕКСТІ ПОШУКУ НОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ ОРІЄНТИРІВ УКРАЇНИ

У статті розглянуто основні перешкоди, які заважають створенню оптимальної структури власності в Україні, виявлено основні напрями державної економічної політики в галузі реформування відносин власності. Автором запропоновано основні шляхи вдосконалення відносин власності в умовах економічної кризи, власний системний підхід до формування оптимальної структури власності.

The article describes the main difficulties of building the optimum property structure in Ukraine, the most important activities of government which are needed in the area of property relations increasing. The author offers own approach how to determinate and create the optimum property structure in Ukraine.

Ключові слова: структура власності, відносини власності, приватизація, державна власність, економічна політика, корпоративний сектор, шляхи вдосконалення та ін.

Key words: property structure, property relations, privatization, state property, economic policy, corporate sector, increasing, etc.

ВСТУП

Криза в Україні виявила неефективність економічних інструментів, які застосовувалися для регулювання господарського життя країни протягом останніх років. Перш за все це стосується базових економічних відносин — відносин власності. Мова йде не лише про недосконалість механізмів зміни форм власності — приватизації, реприватизації тощо, але і більш широкого кола питань, пов'язаних із забезпеченням функціонування об'єктів власності у різних сферах господарського життя.

Наслідки світової кризи доводять, що у сьогоdnішніх економічних умовах принципи неоліберальної економічної теорії не спрацьовують. Ринкові сили не здатні забезпечити нормального функціонування сучасної економіки та виправити диспропорції, які виникають як на внутрішніх ринках окремих країн, так і в глобальній економіці в цілому. Навіть в країнах з розвинутою ринковою

економікою, наприклад США, економічна криза виявила неефективність та нездатність приватного капіталу (приватної власності) протистояти системним кризовим явищам.

На сьогоdnішній день альтернативою неоліберальній теорії більшість керівників країн "Великої двадцятки" обрали політику "ліберального патерналізму". За кризових умов постає необхідність звернути увагу вітчизняних науковців та практиків на побудову нової реалістичної економічної політики, яка б відповідала ринковим вимогам і передбачала чітку відповідальність за втіювані заходи. Так, постає перше завдання дослідження — визначення нової ролі держави у процесі реформування відносин власності, реалізація якої дозволить досягти оптимальних макроекономічних показників розвитку вітчизняної економіки.

Обсяги промислового виробництва у січні 2009 року, у порівнянні з груднем 2008 року, скоротилися на

16,1 %, відносно січня минулого року — впали на 34,1 %. Основною причиною негативної динаміки стало падіння в переробній промисловості — 22,4 % та у машинобудуванні — 41,1 % [1]. За оцінками практиків, ступінь концентрації у харчовій галузі України на сьогоdnішній день значно відстає від характерного рівня більш розвинених економік. Проте потужним фактором української економічної кризи залишається монополізована структура економіки. Так, задля поліпшення ситуації у вітчизняній промисловості постає питання: чи потребує Україна в умовах кризи повної або часткової націоналізації, примусового укрупнення та картелювання промисловості, чи можливо буде обмежитися запуском приватно-державних моделей інвестування промисловості.

Відповідь на це питання лежить у площині формування адекватних даних на рівні державних установ, на основі аналізу яких можливо було б встановити оптимальну, з точки зору економічного зростання структуру власності в Україні. Аналіз даних про стан об'єктів власності по секторах економіки ускладнюється існуванням потужного тіньового сектору, який в умовах економічної кризи набуває все більших об'ємів. Наприклад, 1/3 вітчизняного ринку програмного забезпечення, розвиток якого визначає ступінь "інноваційності" економіки, на сьогоdnішній день знаходиться в "тіні" [2].

Незахищеність прав власності в Україні на сьогоdnішній день є однією з важливих проблем, які заважають приходу ефективного власника у ті галузі економіки, які його найбільше потребують. За даними міжнародних рейтингових агенцій, у рейтингу захищеності прав власності Україна сьогоdnі посідає 58-ме місце серед 70-ти досліджуваних країн [3].

Для прискорення економічного зростання економічної політиці необхідні конкретні орієнтири, зокрема, що стосується всеохоплюючого реформування відносин власності. Так, важливим завданням даного дослідження вважаємо визначення поняття "оптимальна структура власності", її складових, а також факторів, які впливають на її зміни.

Необхідно відмітити, що на сьогоdnішній день в науковій літературі не існує єдиного визначення поняття "оптимальної структури власності". Немає і визначеності з приводу критеріїв оптимальності. За таких умов незрозумілими є параметри оптимізації, а отже, й необхідні заходи з реформування відносин власності. На нашу думку, параметри оптимізації структури власності в Україні є складовою економічних орієнтирів держави, які можуть бути визначені як власна економічна філософія, принципи і цілі економічної політики.

Аналіз ступеня вивченості проблеми реформування відносин власності показує, що на сьогоднішній день існує значна кількість наукових праць, присвячених дослідженню даної проблеми. Серед науковців та практиків, які здійснили внесок у дослідження розгляданого питання, можна відмітити: Л. Абалкіна, В. Базилевича, А. Гальчинського, В. Геєця, П. Єщенко, А. Єремена, І. Лазні, В. Мандибури, С. Мочерного, В. Рибалкіна, І. Салія, А. Чухна та ін. Серед останніх дисертацій, присвячених реформуванню відносин власності, — А. Чуприна, В. Морозюк, О. Рябченко, С. Раменська, В. Гринчук, В. Чернишук, питання формування оптимальної структури економіки — М. Кришталь, А. Венгер та інші.

Незважаючи на існування ґрунтовних теоретичних надбань, дослідження питання реформування відносин власності в Україні, формування чітких, структурованих рекомендацій з вдосконалення згаданої сфери потребують подальшого розвитку. Це, насамперед, зумовлено тим, що структура не є сталою, як і ринкові умови реалізації прав власності. Значного доопрацювання в умовах кризи потребує питання формування оптимальної структури власності.

З огляду на вищевикладене, метою даного дослідження є віднайдення ефективного набору інструментів економічної політики, які дозволять здійснити такі реформування відносин власності в Україні, що призведуть до формування оптимальної структури власності, пришвидшення економічного розвитку, а отже, — і до підвищення загального рівня добробуту населення в країні. Для досягнення мети використовуємо наступні методи: системний аналіз та порівняння з застосуванням найбільш сучасного теоретико-методологічного, методичного і інформаційного забезпечення.

РЕЗУЛЬТАТИ

Глобальна економічна криза довела неможливість знайдення ефективного рішення виключно у приватному секторі. Теперішня криза в Україні стосується, в першу чергу, інститутів, які могли б посприяти вирішенню проблеми, — держави та корпоративного сектору. За даними Міністерства економіки України, тільки зовнішній борг корпорацій України становить 89,7 млрд дол. США [9]. З огляду на це розглянемо спочатку проблему участі держави у реформуванні відносин власності на сучасному етапі, визначимо оптимальний ступінь втручання держави у процеси трансформації відносин власності в країні.

Враховуючи досвід багатьох країн, спроби дріб'язкового втру-

чання, а тим більше прямого адміністрування ринкових відносин з боку держави не приводять до бажаних результатів так само, як і тотальний державний контроль. Проте посилення ролі держави у регулюванні базових економічних відносин є природною реакцією на "провали" ринкового регулювання. Однак в деяких країнах замість удосконалення ринкових механізмів почало проявлятися прагнення держави максимально розширити безпосередню участь в економіці. Зворотня сторона таких антикризових заходів практично в усіх країнах — концентрація в руках держави надлишкових активів. В ЄС роль держави була доведена до абсолюту, що у кінцевому випадку призвело до тотальної неконкурентоспроможності економіки. Відмітимо, що протягом останніх місяців кризи відбувається розмивання духу підприємництва, в тому числі принципу персональної відповідальності підприємця, інвестора, акціонера за власні рішення. На нашу думку, немає основ припускати, що повне перекидання відповідальності за ефективність функціонування об'єктів власності на державу, призведе до поліпшення ситуації.

Стосовно прямої зони відповідальності держави в контексті реформування відносин власності, йдеться про декілька загальних питань, вирішення яких надасть змогу розв'язати проблеми окремих галузей вітчизняної економіки.

Перше з них стосується власності на засоби виробництва. Так, Конституція України визнає багатокладність економіки та рівноправність усіх форм власності. Однак права передбачають і обов'язки. Приватна форма власності, на думку Б. Данилишина, "зарекомендувала" себе як достатньо ефективний інструмент вирішення багатьох проблем, зокрема ліквідації дефіциту товарів та послуг [4]. Проте у багатьох випадках відсутня адекватна соціальна відповідальність приватних власників. Йдеться не лише про благодійність або збереження соціальної інфраструктури підприємств, а в основному про відповідальне ставлення до розвитку новостворених, особливо приватизованих, підприємств.

Право приватної власності має на увазі зобов'язання власника налагодити ефективне виробництво товарів або надання послуг, здатних бути конкурентоспроможними на ринках, і забезпечувати зайнятість населення з оплатою на рівні, який забезпечить достатній для відтворення та розвитку рівень добробуту працюючого населення. Приклад ліберальних економік світу засвідчує, що держава теж має не тільки право, а й обов'язок втручатися в розвиток економічних процесів аж

до націоналізації підприємств та установ, які мають стратегічно важливе значення, з точки зору економічної безпеки, загального рівня добробуту населення та економічного розвитку.

На сьогоднішній день держава повинна визначити оптимальне співвідношення різних форм власності та їх оптимальну секторальну структуру.

У докризовій ситуації типова структура власності в країнах з розвинутою ринковою економікою характеризувалася наступними даними: 10—15 % — приватна (одноособна, не партнерська) власність на засоби виробництва, 60—70 % — (кооперативна, акціонерна тощо), 10—15 % — державна власність. Структуру власності в Україні (за формами, визначеними у вітчизняному законодавстві), згідно з офіційною інформацією Фонду держмайна України становить:

- державні підприємства — 20 %;
- приватні підприємства — 80 %;
- комунальні підприємства — 42 %.

За даними відомчої звітності з питань приватизації, з початку процесу приватизації на 1 січня 2009 р. реформовано 119151 об'єкти, з яких більше ніж три чверті (91000 об'єкт) належали до комунальної форми власності, інші (28151 об'єкт) — до державної [5]. Розподіл реформованих об'єктів за категоріями показано на рис. 1.

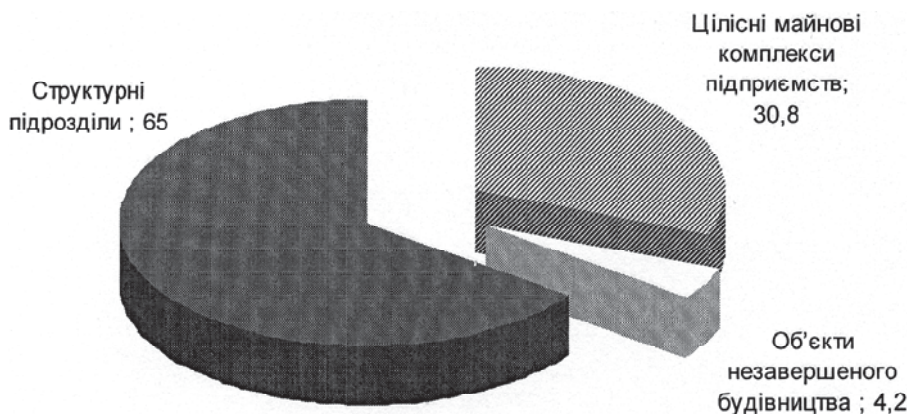
Для оцінки ефективності та дотримання конкурентних засад приватизації підприємств, які раніше перебували у державній власності, доцільно розглянути структуру об'єктів за способами приватизації (рис. 2).

За видами економічної діяльності процесом приватизації найбільше охоплено цілісні майнові комплекси підприємств торгівлі, побутових виробів та предметів особистого вжитку; промисловості; з надання комунальних та індивідуальних послуг. За 2008 рік в процесі приватизації змінили форму власності 5298 об'єктів, з яких державних — 282, комунальних — 5016 об'єктів.

Аналіз офіційних даних з реформування відносин власності свідчить, що на сьогоднішній день частіше об'єктами приватизації стають структурні підрозділи, серед яких здебільшого приміщення, будівлі та споруди, які за класифікацією відносяться до об'єктів групи А (97,4%). Серед способів приватизації впродовж 2008 року найпоширенішими були викуп, викуп майна зданого в оренду та продаж на аукціоні — відповідно 68%, 18% та 11% від загальної кількості реформованих об'єктів по Україні.

Незважаючи на прийнятні, на перший погляд, показники структури власності та ходу приватизації в Україні, дана сфера має ряд принци-

Рис. 1. Розподіл реформованих об'єктів за категоріями на 1 січня 2009 року, % до загальної кількості*

* Діаграма побудована за інформацією Фонду держмайна України [5]

пових недоліків, які потребують усунення. Так, ваучерна приватизація до 2002 року не передбачала жодних інвестиційних зобов'язань нових власників. Необхідно зазначити, що в період 2000—2002 рр. не існувало жодного нормативно-правового акту, який би дозволяв працівникам приватизованих підприємств контролювати виконання інвестиційних зобов'язань. Так, за статистикою Фонду держмайна України, 263 об'єкти повернено у державну власність за невиконання інвестиційних зобов'язань: скорочення заробітної платні, соціальних виплат тощо.

Згідно з даними звіту про результати контролю за виконанням умов договорів купівлі-продажу об'єктів приватизації, здійсненого протягом 2008 року Фондом держмайна України, на облік органів приватизації знаходиться 11838 договорів купівлі-продажу державного майна, у тому числі: пакетів акцій акціонерних товариств — 1030; об'єктів малої приватизації — 7703; об'єктів незавершеного будівництва — 3105. В результаті перевірки стану виконання умов 2778 договорів за 2008 рік невиконання тих чи інших умов встановлено у 393 випадках, що склало 12,1 % загальної кількості договорів. Вагома частина такого невиконання зафіксована у Луганській (2,6 % перевірених договорів), Житомирській (1,3 %), Харківській (1,0 %) областях і стосується порушення термінів добудови об'єктів, демонтажу, сплати за об'єкт.

Стан виконання договорів купівлі-продажу об'єктів приватизації за 2008 рік був перевірений Фондом держмайна України за наступними характерними умовами: терміни добудови та розбирання об'єктів (невиконання у 2008 році склало 5,8 % серед загальної кількості перевірок); розрахунки за придбані об'єкти приватизації (невиконання на 1,0 %); терміни державної реєстрації нової форми власності (невиконання на 1,0 %); збереження існуючої на момент

приватизації кількості робочих місць та створення нових; стану виконання інвестиційних зобов'язань та інших зобов'язань, виражених у грошовій формі.

Сьогодні в Україні фактично діє програма приватизації 2002 року, в той час як економічна ситуація вимагає змінити правила. У країнах з розвинутою ринковою економікою приватизація не є самоціллю. Так, в українському приватизаційному законодавстві задекларовано, що метою приватизації є прихід на підприємство ефективного власника. Проте, необхідно відзначити, що перспективи прийняття ефективних законодавчих актів про приватизацію досі не визначені. Однією з причин є нестабільна політична ситуація в умовах, коли економіка і політика сильно взаємопов'язані.

На нашу думку, вдосконалення приватизаційного процесу в Україні вимагає наступних заходів:

— приватизація державних підприємств повинна здійснюватися

планомірно у відповідності із програмами ринково-конкурентної трансформації окремих секторів і покращення управління виробничими комплексами;

— процедури організації приватизації повинні бути індивідуальними і не мають передбачати дискримінаційних ознак;

— продаж майнових прав, які дають право контролю за власністю, повинен здійснюватися публічно на конкурентних засадах;

— підприємств, які належать до об'єктів стратегічного значення та природних монополій, не повинні включатися в майновий комплекс, що приватизується;

— приватизація об'єднань підприємств (державних холдингів) повинна здійснюватися окремо по кожному підприємству після відновлення його самостійного статусу;

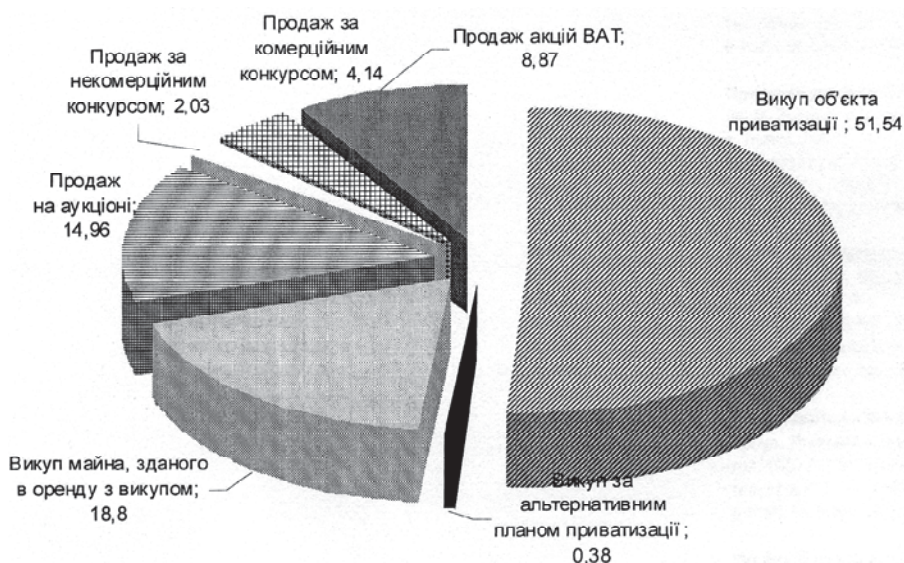
— права власності на державні акціонерні товариства, концерни та холдинги не повинні передаватися виконавчим або наглядовим органам, а перебувати у розпорядженні уряду України;

— корпоративні права держави не є привілейованими у акціонерних товариствах за участю приватних акціонерів.

На сьогоднішній день постає також питання про недопущення викупу вітчизняних сировинних активів за невідрядно низькою ціною. Підвищення прозорості приватизації є особливо актуальним в умовах економічної кризи.

Зазначимо, що серед об'єктів, які перебувають у державній власності, на сьогоднішній день 53 % — працюючих підприємств, 47 % — непрацюючих. Отже, зусилля уряду повинні бути спрямовані на зростання ефективності управління державним сектором економіки. Для цього, перш за

Рис. 2. Структура об'єктів за способами приватизації станом на 1 січня 2009 р., % до загальної кількості за весь період*

* Діаграма побудована за інформацією Фонду держмайна України [5]

все, необхідне залучення до управління об'єктами державної власності професійних менеджерів (шляхом відкритого тендеру), а також розробка дієвого механізму контролю за результатами діяльності держпідприємств. Державний сектор зайнятості повинен стати найважливішим і найпривабливішим роботодавцем, як в країнах з розвинутою ринковою економікою. Такий підхід, на думку практиків, зможе забезпечити ефективну діяльність державного сектору.

На сьогодні в країні існують підприємства, які ефективно управляються державою (наприклад, "Турбоатом"), проте вищезгадана статистика про недіючі підприємства підтверджує необхідність кардинальних змін у інституційному забезпеченні відносин власності. "Велика приватизація" до прийняття нової програми приватизації не може і не повинна проводитися. Збереження об'єктів державної власності та створення на їх основі активів національного багатства має стати одним із пріоритетних напрямів економічної політики в умовах кризи. ФДМ України на сьогоднішній день розглядає можливість створення "скарбниці" державних підприємств. Такий крок став би початком створення потужного стабілізаційного фонду держави. Проте досі ефективність державної власності, яка в умовах економічної кризи подала одним із ключових питань, залишається сумнівним.

В аспекті участі держави у реформуванні відносин власності необхідно розглядати і проблему розвитку малого та середнього бізнесу, в якому на сьогоднішній день зайнято близько 6 млн осіб. Заходи щодо вдосконалення цього сектору є недостатньо дієвими, так можна говорити про те, що відбувся певний "перекіс" у напрямку великого бізнесу. Важливо вжити ряд заходів, щоб малий бізнес став рівноправним партнером великих підприємств як виробник-суміжник. Малий бізнес є порівняно більш ефективним у виконанні певних послуг та етапів робіт, які виявляються неефективними для великих підприємств. Підприємства невеликих розмірів повинні стати "амортизатором" вітчизняної господарської системи.

В секторі великих підприємств, за даними незалежних досліджень, загальна вартість 100 найбільших корпорацій в Україні за 2008 рік склала 288, 730 млрд дол. (на 34 % більше, ніж у 2007 р.). Очевидно, що в умовах кризи зростання вартості корпоративного сектору уповільниться. Зростання ефективності функціонування сектору корпоративної власності в Україні на сьогоднішній день має наступні перешкоди:

— несприйняття українськими акціонерними товариствами світового досвіду корпоративного управління, заснованого на якісно нових взаєминах його суб'єктів;

— відсутність орієнтації вітчизняних корпорацій на "соціальну функцію" як необхідний елемент існування корпорацій;

— акціонерний капітал не є основним джерелом росту вітчизняного фондового ринку;

— структура акціонерного капіталу вітчизняних підприємств завдяки тісному переплетінню інтересів керівників АТ і власників великих пакетів акцій орієнтована не на ріст капіталізації, а на збереження існуючих взаємин;

— відсутність адекватного вимогам сучасного ринку законодавчого регулювання у сфері корпоративної власності, в т.ч. захисту прав власності. На підтвердження наведемо наступну статистику: експерти Антитрейдерського союзу підприємців України оприлюднили черговий звіт, згідно з яким у 2008 році спостерігається посилення рейдерської активності. За минулий рік в Україні зафіксовано 2500 випадків рейдерського захоплення об'єктів власності [3].

Для вдосконалення умов функціонування сектору корпоративної власності необхідно здійснити наступні заходи:

— приведення українського законодавства у сфері корпоративного управління у відповідність з міжнародними стандартами, в т.ч. шляхом застосування ефективного діючих норм регулювання відповідальності керівників корпорацій за зловживання акціонерів, які наносять шкоду акціонерному товариству;

— проведення ревізії прав корпоративної власності та деофшоризацію. Як результат, за нерезидентами, зокрема офшорними компаніями, може бути визнано право на корпоративну власність тільки в тому разі, якщо буде доведено здійснення розрахунків за неї за належною ціною та підтверджено надходження відповідних коштів в Україну. Так, буде анульовано просте переписування прав власності на нелегально відкриті офшорні компанії, і підприємства перейдуть під повну українську юрисдикцію, зокрема податкову та валютну [4].

Спеціально для вдосконалення умов діяльності сектору великих підприємств необхідно прийняти програму підтримки, насамперед законодавчу, щодо планів перетворення таких підприємств на транснаціональні компанії, задля вибудови найбільш раціональних схем виробництва та збуту, і виходу на нові зарубіжні ринки. Відмітимо, що найбільш потужні вітчизняні корпорації

вже намагаються досягти цього, наприклад, шляхом купівлі промислової власності за кордоном, розміщуючи (інколи досить сумнівними методами) свої цінні папери на іноземних фондових ринках, беручи участь у великих операціях із злиття та поглинання капіталів. Транснаціоналізація вітчизняних корпорацій тісно пов'язана з питанням місця України у міжнародному поділі праці [5].

Формування оптимальної структури власності в Україні вимагає реформування інвестиційної політики. Спрямування коштів, в т.ч. отриманих від приватизації підприємств, повинно носити чітко цільовий характер. Відмітимо, що на сьогодні лише 30 % інвестицій в економіку України спрямовані на інноваційний розвиток. За оцінками Мінекономіки та з питань євроінтеграції, наведеними у доповіді "Перспективи інноваційного розвитку України", ринок венчурного капіталу в Україні становить сьогодні приблизно 400 млн дол. і нараховує не більше десятка працюючих на ньому компаній, тоді як його потенційний обсяг, за даними деяких компаній, сягає 800 млрд дол. У країнах з розвинутою ринковою економікою близько 50 % активів підприємств складають права на об'єкти інтелектуальної власності, а в Україні цей показник менший 1%. Це можна розглядати як великий і невикористаний резерв для завоювання ринку, отримання значних прибутків, розвитку інноваційних процесів. Але для поліпшення ситуації необхідно здійснити ряд перетворень.

Для забезпечення розвитку мережі венчурних фондів необхідно детально вивчити світовий досвід розвинених країн. Наприклад, в Росії, де процес капіталізації суспільства проходить швидше, ніж в Україні, приділяється значна увага розвитку новітніх вітчизняних технологій. В РФ достатньою мірою задіяні усі види державного сприяння інноваційним процесам: майже повністю сформовано нормативну базу, яка стимулює розвиток венчурного підприємництва, визначено податкові пільги, створено різні структури, що фінансують ризикові проекти. Під час розподілу держзамовлень і контрактів з некрупним наукоємним бізнесом у Росії резервується певний обсяг фінансування. Широко застосовується субсидування державними структурами венчурних фірм в обмін на частку прибутку в разі успіху [5].

Для побудови оптимальної структури власності в Україні необхідно визначити оптимальні показники "монополізації" економіки. На сьогоднішній день структура вітчизняної економіки є монополізованою за своєю суттю. Навіть в тих небагатьох галузях, які не визнаються мо-

Таблиця 1. Показники рівня тіньової економіки 2002–2008 рр., обраховані Міністерством економіки України (відсотків від ВВП)*

Назва відомчого документа	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Тенденції тіньової економіки в Україні за I півріччя 2008 р.	-	27	28	30	29	26 (I піврічч.)	28 (I піврічч.)
Стан економічної безпеки України в I півріччі 2008 р.	-	-	-	-	-	26 (I піврічч.)	28 (I піврічч.)
Тенденції тіньової економіки в Україні за I півріччя 2007 р.	45	38	36	33	30	30 (I піврічч.)	-
Тенденції тіньової економіки в Україні за 2007 р.	-	31	31	34	34	32	-

* граничний рівень для такого показника у цілях економічної безпеки для держави не повинен перевищувати 30% від ВВП [11].

нополями (наприклад, харчовий ринок), конкурентні правила не працюють.

Для подолання монополізації економіки України доцільно здійснити наступні заходи:

— активізація антимонопольної політики, що має на меті усунення штучних монополій, які зловживають своїм становищем, і виникли внаслідок господарських об'єднань, договорів між постачальниками про ціни на товари, про зменшення обсягів торгівлі, утаємничення рецептур тощо;

— розробка законодавчих актів щодо можливості здійснювати розподіл компаній-монополістів;

— посилення державного регулювання цін на монопольних ринках (зокрема, встановлення цінових стель на житлово-комунальні послуги), адміністративного і кримінального покарання за зловживання тощо.

Спорідненим, з точки зору оптимізації структури власності, є і питання стосовно бажаного співвідношення між промисловістю, сільським господарством, сферою послуг та ін. На сьогоднішній день відсутність повної статистичної інформації про галузеву структуру економіки не дозволяє здійснити її комплексну оцінку. Розрахунки ускладнюються наявністю високого рівня тінізації економіки (таблиця 1).

Основними сферами, в яких тіньова економіка в країні має найбільше поширення, за даними Мінекономіки у 2007 році, є: сільське господарство (48,7% від валової доданої вартості (ВДВ) галузі); будівництво (35% ВДВ) за рахунок корупційних та непрозорих схем розподілу земельних ділянок під будівництво, зростання цін на будівельні матеріали, наявність значної кількості фірм-посередників; видобування вуглеводів (33%); деревообробка (28%); сфера діяльності з нерухомістю (26%); торгівля автомобілями (19%); легка промисловість (19%); нафтопереробна (19%); рибна промисловість

(18%); хімічна (18%); оптова торгівля (13%).

ВИСНОВОК

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що для ефективного реформування відносин власності в Україні в період економічної кризи, державі необхідно активізувати діяльність у наступних сферах: реформування сектору державної власності з метою підвищення його економічної ефективності; обов'язкове включення до заходів економічної політики: створення ефективного приватизаційного законодавства, посилення контролю за діяльністю підприємств усіх форм власності, розробки цільових програм поліпшення умов функціонування для різних секторів (сектору корпоративної власності, малих та середніх підприємств, в т.ч. венчурних, крупних вітчизняних корпорацій, які діють на зарубіжних ринках). Сучасні ринкові умови вимагають також активізації антимонопольної політики (не лише в аспекті адресного контролю підприємств, а й у перегляді структури економіки за окремими галузями з метою підвищення рівня конкуренції на окремих ринках), вдосконалення політики захисту прав власності разом із вдосконаленням функціонування фондового ринку країни; кардинальних змін у законодавстві, механізмах регулювання та контролю з метою виводу максимально можливої частини економіки з тіні. При цьому втручання держави в економічні процеси, пов'язані із розвитком відносин власності, повинно розділятися на: створення та поліпшення інституційних умов функціонування об'єктів різних форм власності, перетворення держави на ефективного власника (аж до націоналізації) в тих галузях економіки, де вона є єдиним можливим ефективним власником з урахуванням поточної економічної ситуації, економічної безпеки держави та можливостей підвищення загального рівня добробуту населення.

Окрім державних ініціатив, фор-

муванню оптимальної структури економіки, на нашу думку, сприятиме урахування в її побудові наступних показників: структури власності за формами (визначеними у законодавстві) — державна, приватна тощо; структури власності за галузями; структури власності за формою усупільнення капіталу: одноосібна, партнерська корпоративна; за розмірами підприємств: великі, середні, малі з аналізом їх галузевої приналежності; співвідношення тіньового сектору до легального в розрізі галузей та розмірів підприємств; структури власності у пріоритетних з точки зору економічного розвитку галузях (но основі рейтингування); регіональної структури; інноваційної структури (за показниками інвестицій в оновлення основних фондів та інноваційний розвиток); тощо. Такий підхід до визначення оптимальної структури власності в Україні є більш системним і узагальнюючим стосовно досі існуючих. Він дозволяє розробити концепцію оптимальної структури власності України, реалізація якої може бути застосована як дієвий інструмент вітчизняної економічної політики.

Література:

1. www.ukrstat.gov.ua — офіційний сайт Державного комітету статистики України.
2. www.rbc.ua — офіційний сайт інформаційно-аналітичного ресурсу "РБК-Україна".
3. www.dw-world.de.
4. Данилишин Б. Економіка України: життя після кризи? Дзеркало тижня, № 1 (729) 17 — 23 січня 2009.
5. www.spfu.gov.ua — офіційний сайт фонду державного майна України.
6. Інформація щодо реформування відносин власності в Україні за 2008 рік — www.spfu.gov.ua.
7. Чинчикеев В., Прядко В. Трансформація отношений собственности и ее влияние на формирование правовых основ рыночной экономики // Акционер. — 2002. — № 5—6. — С. 4—10.
8. Мандибура В.О. Нормативно-правова складова інституціональної архітектури державної форми власності // Економічна теорія. — 2005. — № 1. — С. 67—81.
9. <http://www.epravda.com.ua/news/49a3b132b90a9/> — Офіційний сайт ресурсу "Економічна правда".
10. П.Б. Кушніренко. Становлення венчурного фінансування як основи інформаційного розвитку економіки України // http://nc.ufe1.ukrstat.com/Kursi%202003/tezi/images_tezi/101.htm.
11. К.Кузнецов. Криза збільшить тіньову економіку до рівня ВВП? <http://www.epravda.com.ua/publications/499bd4b24a43f/>. — Офіційний сайт ресурсу "Українська правда".

Стаття надійшла до редакції 23.03.2009 р.